

AVİM

Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVRASYA PERSPEKTİFLERİ: KAZAKİSTAN VE TÜRKİYE'DEN BAKIŞ

25 Şubat 2014, Ankara

Türkmeneli İşbirliği ve Kùltür Vakfı
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVRASYA PERSPEKTİFLERİ: KAZAKİSTAN VE TÜRKİYE'DEN BAKIŞ

Ankara, 25 Şubat 2014, Ankara Palas

E. Büyükelçi Alev KILIÇ Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Başkanı

Avrasya İncelemeleri Merkezi, AVİM'in yeni bir beyin fırtınası toplantısından tüm misafirlerimize "hoşgeldiniz" demek istiyorum. Değerli Büyükelçiler, değerli akademisyenler, hanımefendiler, beyefendiler tekrar hepiniz hoşgeldiniz. Bugün toplantımız Türkçe olarak cereyan edecek. İngilizceye simültane tercüme olacak. İlk önce konuşmacılarımızın kürsüden birer takdim konuşmaları olacak. Daha sonra soru cevaplara ve varsa yorumlara geçeceğiz. Soru cevaplar ve yorumlar Türkçe de olabilir, İngilizce de olabilir. Bir kısıtlama yoktur. Soru cevaplar buradan cevaplandırılacaktır.

Ben size önce izin verirseniz konuşmacılarımızı takdim etmek istiyorum. Bildiğiniz gibi daha önce öngördüğümüz Kazakistan'ın Dışişleri Bakan Yardımcısı Sayın Sarıbay bu görevinden Viyana Büyükelçiliği'ne atandığı için bugün aramızda olamıyor. Ama hem bölgeyi hem Türkiye'yi çok iyi bilen çok değerli Kazakistan'ın Sayın Büyükelçisi Canseyit Tüymebayev aramızda ve ana konuşmacı olarak ve Türkçe olarak "Avrasya'da Yeni Eğilimler ve Kazakistan'ın Rolü" başlıklı konuşmasını yapacak.

Daha sonra sırasıyla Dışişleri bakanlığımızın değerli müsteşar yardımcısı Ali Kemal Aydın, Türkiye'den bölgeye bakış konulu bir konuşmada bulunacak ve üçüncü olarak da Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı İcra Direktörü Büyükelçi Sayın Çınar Aldemir konuşmalarını yapacaklar. Ben izin verirsiniz şimdi sözü Kazakistan'ın Ankara Büyükelçisi Sayın Canseyit Tüymebayev'e vermek istiyorum. Buyurun Sayın Büyükelçi.

Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi

Canseyit TÜYMEBAYEV'in Avrasya İncelemeleri Merkezi tarafından düzenlenen "Yeni Avrasya ve Kazakistan" adlı konferanstaki konuşması

25 Şubat 2014, Ankara

Sayın Başkanım!

Ekselansları!

Konferansın değerli katılımcıları!

Herşeyden evvel bugünkü konferansa davet etmelerinden ve göstermiş oldukları sıcak misafirperverlikten dolayı Avrasya İncelemeleri Merkezi'ne teşekkürlerimi bildirmek isterim.

Sizlerin de çok iyi bildiğiniz gibi, Kazakistan ve Türkiye'nin stratejik ortaklığı dostluk, kardeşlik ve karşılıklı yarara dayalı işbirliği esasında gelişmektedir. İki ülke arasında var

olan durum, Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in 2009 yılında Türkiye'ye yaptığı resmi ziyareti esnasında imzalanan *Kazakistan ile Türkiye Arasındaki Stratejik Ortaklık Anlaşması* ile kavramsal olarak teyid edilmiştir. Daha sonra Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi kurulmuştur.

1991 yılının Aralık ayında ilan ettiğimiz bağımsızlığımızı, dünyada ilk tanıyan ülkenin Türkiye olduğu hep hatırimızda ve hiç unutmayacağız.

Türkiye, Kazakistan'ın Avrasya kıtasındaki **stratejik ortağıdır**.

Ülkelerimiz önemli küresel ve bölgesel meselelerle ilgili ortak çıkarlarını ve benzer tutumlarını, başta **BM**-Birleşmiş Milletler Teşkilatı, **AGİT**-Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, **İİT**-İslam İşbirliği Teşkilatı, **CICA**-Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Teşkilatı, **EİT**-Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ve **Türk Konseyi** olmak üzere, uluslararası örgütler çerçevesinde teyidleşme tutumu içinde, birbirlerinin girişimlerini karşılıklı olarak desteklemektedirler.

Kazakistan Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in **Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı** inisiyatifini başlattığı andan beri, Ankara, Kazakistan'a her türlü desteği sağlamaktadır ve teşkilatın aktif katılımcısıdır.

Belirtmek gerekir ki, Türkiye'nin CICA'daki başkanlığı ve platformun Asya kıtasında güvenliğin sağlanması hususunda karşılıklı güven ve saygı temeline dayanan yegâne doğru mekanizma olarak kabul görmesi, zorlu uluslararası şartlarda gerçekleşmişti. Yeni güç dağılımının baskısı altında dünya arenasındaki eski uluslararası barış ve güvenlik destek sistemi erimekte, hâlihazırdaki güvenlik sağlama araçları ise günümüzdeki meydan okumalara ve tehditlere gittikçe daha az cevap vermektedir. Kolay olmayan bu şartlarda Türkiye başkanlığının dâhiyane ve dengeli politikası sayesinde ve Konferansa üye devletlerin aktif destekleri ile yeni büyüleyici sonuçlar elde edilebilmiştir. Bugün bizler CICA evriminin yeni dönemine bariz bir şekilde yaklaşmış bulunuyoruz ve Forumu, uluslararası teşkilata dönüştürmeye niyetliyiz. Ve bu meselede tutumlarımız Türkiye'ninkine benzemektedir.

Bizler, CICA çerçevesinde, Türk meslektaşlarımızla olan verimli işbirliğimizi bundan sonra da devam ettirmeye niyetliyiz.

Konferansın değerli katılımcıları!

Karşılıklı ilişkilerimizin stratejik özelliği İslam İşbirliği Teşkilatı çerçevesindeki karşılıklı etkileşimimizi de yansıtmaktadır. Büyük Müslüman ülke olarak Türkiye, Teşkilat'ın gelişiminde önemli rol oynamakta ve onun kurumlaşmasına büyük katkı sağlamaktadır.

Bildiğiniz gibi, Kazakistan'ın başkenti Astana'da, 28–30 Haziran 2011 tarihlerinde gerçekleştirilen 38. İslam İşbirliği Teşkilatı Dışişleri Bakanları toplantısı esnasında, İİT çerçevesinde ve merkez ofisi Kazakistan'da olmak üzere gıda güvenliği sisteminin kurulması konusundaki girişim, Devlet Başkanımız tarafından öne sürüldü.

Kazakistan'ın Haziran 2011'den Kasım 2012'ye kadar süren dönemdeki İİT başkanlığının başlıca önceliği bunun hayata geçirilmesi hususu oldu. İİT dönem başkanlığımızda, kardeş Türkiye'nin geniş destek gösterdiğini ve bu inisyatifin hayata geçirilmesinde aktif katılımcı olduğunu özellikle belirtmek istiyorum.

Geçen yılın Aralık ayında İİT Dışişleri Bakanları Konseyi toplantısı esnasında merkez ofisi Astana'da olmak üzere **İslam Ülkeleri Gıda Güvenliği Teşkilatı Tüzüğü** imzalanmıştı.

Yeni teşkilat, İİT'na üye devletlerin gıda güvenliğinin sağlanmasını destekleyecek, gıda güvenliği durumu hakkında incelemede bulunacak, tarım alanındaki stratejilerin ve projelerin gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.

Bu hadise, Kazakistan'ın ve onun liderinin başarı ve kazanımlarının uluslararası toplum ve İslam ülkeleri tarafından tanınması olarak değerlendirilmektedir.

Pratik bakış açısından, yeni teşkilatın Kazakistan'da çalışması, aşamalı olarak ülkemizin uluslararası öneme sahip bir, gıda merkezine dönüşmesini gerektirmektedir.

Şüphesiz, Avrasya alanının gelişmesinde İİT önemli bir rol üstlenmektedir. Astana ile Ankara'nın gelecekteki karşılıklı etkin etkileşimi buna katkıda bulunacaktır.

Ülkelerimiz, **Türk dili konuşanların entegrasyonunun** aktif katılımcıları olup, **Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi** – Türk Konseyi faaliyetinde anahtar rol oynamaktadırlar.

Halil Akıncı başkanlığındaki Sekreteryanın etkin çalışması sayesinde Türk Konseyi'nin olgun uluslararası teşkilat olarak şekillenmesi devam etmektedir.

Bölgesel ve küresel güvenlik meselelerinde etkileşim yapılmaktadır. Taşımacılık ve iletişim, ekonomi, yatırım, girişimcilik, turizm alanlarında işbirliği güçlenmektedir.

Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi çerçevesinde geliştirilen işbirliğinin somut örnekleri niteliğinde; Temmuz 2013'te üye ülkelerin ulaştırma bakanlıkları arasında imzalanan Mutabakat Zaptı'nı ve ayrıca, Aktau (Kazakistan), Bakü (Azerbaycan) ve Samsun (Türkiye) Deniz Limanları arasında karasal altyapının geliştirilmesi maksadıyla Hazar Denizi limanlarının uluslararası taşımacılık-iletişim sistemlerine bağlanmasına yönelik olarak imzalanan karşılıklı anlayışa dair Mutabakat Zaptı'nı belirtmek isterim. Bu belgeler, yükler hakkında bilgi ve liman hizmetleri yönetimi ile pazarlama alanında tecrübe paylaşımına ve kadroların hazırlanmasındaki işbirliğine katkı sağlamaktadır.

Diğer projeler de gerçekleştirilme safhasındadır.

Bu yılın Şubat ayında, İstanbul'da, üye devletlerin önde gelen iş çevreleri temsilcilerinin katılımıyla büyük iş forumu gerçekleştirilmiştir. Bu faaliyetin çok taraflı ekonomik bağların derinleştirilmesine yönelik etkin uluslararası platform olacağına ve Türk Konseyi ülkeleri arasındaki ticaret hacminin artışı için şartların oluşmasını sağlayacağına eminim.

Türk dili konuşan ülkelerin **kültürel-beşeri** işbirliği dinamik bir şekilde gelişmektedir.

Devlet Başkanımızın inisiyatifi ile kurulan Türk Akademisi, faaliyetine, 2010 yılında Astana'da başlamıştır.

Kuruluşundan bugüne kadar geçen süre nispeten kısa olmasına rağmen çalışmaların somut sonuçlarını görebilmekteyiz. Türk dünyasının maddi ve manevi mirasının ve Türk etnik formasyonuna ait değerlerin incelenmesi ve yayınlanması konusunda etkin bir

çalışma sürdürülmektedir. "Türk Dünyası Almanakı", "Günümüzdeki Türkoloji", "Türk Terbiyesinin Antolojisi", "Türk Dilleri Sözlükleri" gibi ilmi ve kültürel eserler yayınlanmıştır.

Bizler hepimiz anlıyoruz ki, Türk Konseyi - yeni bir formasyon olup, gelişim dönemini geçirmektedir. Teşkilatın geleceği, "Türk Dünyası" markasının dünyada başarıyla sürdürülmesi ve tanınırlılığının sağlanması bize bağlıdır. Bizleri buna, sadece ortak çabalarımız ve yakın işbirliğimiz götürecektir. Buna karşı çıkmak mümkün değildir diye düşünüyorum.

Değerli konferans katılımcıları!

Ayrıca ikili işbirliğimizin başlıca unsurlarına kısaca değinmek isterim.

İki taraflı **siyasi diyalog** iyi hareketlilikle, yoğunluğu ve derinliği ile nitelendirilmektedir. 2012 yılında yüksek düzeyde büyük etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Bunlar; Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı R.T.Erdoğan'ın Kazakistan'a resmi ziyareti ve Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı N.Nazarbayev'in Türkiye'ye resmi ziyaretidir.

Bu ziyaretler neticesinde *Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin* kurulması, *2012-2015 yılları için "Yeni Sinerji" Ortak Ekonomik Programı* ile bunun hayata geçirilmesi için Eylem Planı'nın kabul edilmesi en önemli ikili mutabakatlar olmuştur.

Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi ülkelerimiz arasındaki diyalogun derinleştirilmesinin en önemli mekanizmasıdır.

Konsey çerçevesinde Dışişleri Bakanlarımızın eşbaşkanlığında Stratejik Planlama Ortak Grubu da kurulmuş olup, ilk toplantısı geçtiğimiz yıl Almatı'da yapılmıştır. Bu grup, kardeş ülkelerimiz arasında çok planlı işbirliğimize ek ivme kazandırmaktadır.

Türkiye Kazakistan'ın önemli **ekonomik ortağıdır**. Son yıllarda ikili ticaret hacmi 4 milyar dolara kadar yükselmiştir.

Bizler aktif bir şekilde *Kazak-Türk Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyon* çerçevesinde etkileşim içindeyiz. İkili ticaret hacmimizin 10 milyar dolara yükseltilmesi, karşılıklı yatırımlarımızın - yıllık 500 milyon dolara ulaştırılması ve ayrıca ticaret, yatırımlar, sanayi, tarım, enerji ve ulaşım alanlarındaki ortak projelerin hayata geçirilmesinde sürekliliğin sağlanmasına yönelik faaliyetlerde, anılan "Yeni Sinerji" Ortak Ekonomik Programı Komisyonu'nun çalışması da önemli destek sağlamaktadır. Gördüğümüz gibi potansiyel büyüktür, hedeflerimiz kışkırtıcıdır, bunula beraber gayet erişilebilirdir.

Konferansın değerli katılımcıları!

1991 yılında bağımsız egemen devlet olan Kazakistan, ücralardan çıkmayı başarmış ve uluslararası hayatın belirgin öznesi olmak için gerçek şansı yakalamıştır. Ülkenin, Avrasya'nın merkezi bölgesindeki avantajlı coğrafik konumu ve zengin doğal kaynakları ise bu sürecin hızlanmasına katkıda bulunmuştur.

Geçtiğimiz ay Cumhurbaşkanımız "Kazakistan-2050 Stratejisine Giden Yol" adlı Ulusa Seslenişinde de belirttiği gibi, Kazakistanlılar yarınina, ülkesinin geleceğine güvenle bakmaktadır. Halkın yüzde 97'si sosyal şartların istikrarlı olduğunu ve bunun, yıllar geçtikçe iyileşeceğini söylemektedir.

"Kazakistan 2050 Stratejisi" bütün alanları kapsayan ve fasilasız büyümeyi sağlayacak olan kalkınma yoludur. Kazakistanlılar ülke istikbalinin dümenini sıkıca ellerinde tutabilsin diye Strateji-2050 kabul edildi. Günümüzde Çin, Malezya, Türkiye gibi birçok başarılı ülke uzun vadeli planlar üzerinde çalışmaktadır. 21'inci asırda stratejik planlama bir numaralı kuraldır. Çünkü bir ülke seyrüsefer güzergâhını ve varacağı limanı bilmezse, hiçbir rüzgâr onun işine yaramaz. Strateji-2050, ana hedefimizi şaşırımsızın, adeta bir deniz feneri gibi insanların gündelik hayatındaki sorunları çözmemize imkân vermektedir. Bu da, 30 yıl, 50 yıl sonra değil, yıldan yıla insanların hayat şartlarını iyileştireceğimiz anlamına gelmektedir.

Dünya yapısının tek kutuplu sistemden çok kutuplu sisteme transformasyonu çağdaş dünyanın önemli eğilimi haline gelmiştir. Günümüzde dünya arenasında dünya gelişimini etkileyen yeni merkezler şekillenmektedir.

İçinde beraber yaşayan ve birbiriyle rekabet eden, iktisadi ve siyasi gelişimin farklı modellerini içeren yeni tarihi dönem başlamaktadır.

Çok kutupluluğun gelişimi ile beraber **bölgeselleşme süreçleri** güçlenecek, bölgesel piyasalar oluşacak, bunlar çerçevesinde birçok mal ve hizmetlerin üretimi ve tüketimi gerçekleşecek, ayrıca kıtalar arası entegrasyon grupları şekillenecektir. Tek coğrafik alan içindeki ulusal ekonomilerin korumacılığı küresel gelişim eğilimi haline gelmektedir. Bunların örneklerini Latin Amerika'da, Körfez Bölgesi'nde, Doğu Asya'da gözlemleyebiliriz. Bu süreç daha öncesinde Avrupa kıtasında başlamıştır.

Orta Asya tarihinin çağdaş dönemi, dengelerin değişiminin ve bölgesel güçlerin dağılımının hızlandırılması ile tasvir edilmektedir. Bölgedeki jeopolitik etkileme merkezleri arasına Rusya'yı, Çin'i, ABD'yi, Avrupa Birliği'ni ve ayrıca diğer bölgesel güç ülkelerini koyabiliriz.

Bu ülkelerin eylemlerinin bugünkü evremizde analizi, bunların her birinin kendine

has vizyonlarının varlığını ve bunları hayata geçirme yöntemine sahip olduklarını göstermektedir. Böylesine kolay olmayan şartlarda, ülkelerin kendi milli çıkarlarına uyma hususunda belirli bir dengeyi bulmaları ve oluşturmaları bölgenin tüm ülkeleri için ve özellikle Kazakistan için önemli hale gelmektedir.

Bölge ülkeleri ile Afganistan'ın askeri-stratejik ve jeopolitik olarak birleşmesi ve "Büyük Orta Asya"nın oluşturulması hususu ABD'nin kapsamlı inisiyatifleri arasında yer almaktadır. Belirtmek gerekir ki, Amerika'nın bölgeye yönelik politikasının şekillenmesinde özellikle Afgan faktörü büyük etki etmektedir. Koalisyon ordularının 2014 yılında Afganistan'dan çıkışı ve onun genel olarak bölgesel süreçlere etki meselesi daha az önemde değildir. Bu bağlamda Türkiye'nin inisiyatifiyle kurulan "İstanbul Süreci" adlı diyalog platformu büyük güncelliğe sahip olmaktadır. Bu inisiyatif, Afganistan'ın tüm haklara sahip katılımcı bir ülke olarak bölgenin ekonomik hayatına katılmasını sağlamak için gerekli bütün şartların ortak uluslararası çabalarla oluşmasını sağlamaya yöneliktir. Siyasi güvenin tesis edilmesi ile tüm Avrasya kıtasında güvenliğin sağlanmasının teminatı; "İstanbul Süreci"ne katılan ülkelerin ortak arzuları ve bu hedeflere yönelik ortak anlayıştır. Kazakistan bu inisiyatifi desteklemektedir ve Afganistan'a güçlü yardım yapmaya hazırdır.

Orta Asya Bölgesi Rusya'nın da dikkatli gözlemi altındadır. Kazakistan'ın stratejik partneri olan bu ülke ile bizler karşılıklı çıkarlar temelinde uzun vadeli ilişkiler kurmaktayız.

Vuku bulan değişimler, Kazakistan'ın ve BDT alanındaki yakın komşularımızın gelişim stratejilerinin doğruluğunun karşılaştırılmasını, Avrasya coğrafyasındaki küresel ve bölgesel çıkarların karmaşık ağlarında kendi yerlerinin tespit edilmesini gerektirmektedir.

Avrasya Ekonomik İşbirliği Örgütü, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü, Şanghay İşbirliği Örgütü gibi bir takım devletlerarası yapıların faaliyeti Avrasya inisiyatifinin gerçekçi olarak hayata geçirilmesi olmuştur.

Günümüzde, tüm BDT ülkeleri dünya krizine karşı durmanın yollarını ararken, ekonomik problemlerin tek başına çözülmesi mümkün değilken, kaderimiz, Avrasya entegrasyonu konseptinin ne kadar güncel olduğunu bir daha teyit etmektedir.

Şimdi bizler, uzun vadede, Avrasya entegrasyonuna alternatif bulunmadığı konusunda daha da güçlü kaniya sahibiz. Bizler aynı zamanda birçok yıllara yayılacak bir hedefimiz olduğunun bilincindeyiz. 15 yılda birçok şeyi başarabildik. En önemlisi - Avrasyacılık teorisi pratik işlerde somutlaşmaya başladı.

Geçen yüzyılın 90'lı yıllarının sonlarında yaşanan "Asya" krizinden sonra, eski Sovyetler Birliği'nin pek çok ülkesi ekonomilerinin daha da yakınlaşması ihtiyacını anlamış oldu. Netice olarak, **Avrasya Ekonomik Topluluğu** kuruldu. Bugün itibariyle, bu devletlerarası entegrasyon yapısı bölgesel Avrasya birleşmeleri içinde en umut vericisi olarak gözüküyor.

Avrasya Ekonomik Topluluğu (AvrAsET) çerçevesinde serbest ticaret rejiminin kurulmasına yönelik somut adımlar atılmıştır. Topluluğa üye ülkeler arasındaki karşılıklı ticaret hacminin 3,5 kat, karşılıklı yatırımlar hacminin ise 5 kat yükseltilmesinin yolu açılmıştır.

AvrAsET çerçevesinde mali entegrasyonun gerçek mekanizmaları oluşturulmaya başlanmıştır. Mesela, günümüzde Avrasya Kalkınma Bankası Kazakistan, Rusya, Beyaz Rusya ve Tacikistan'da bir takım projeleri finanse etmektedir.

AvrAsET himayesinde somut ekonomik projeler tartışılmaya ve kabul edilmeye başlanmıştır. Örneğin, ortak bir enerji sisteminin kurulması, barışçıl nükleer enerjinin üretiminde tekil döngünün oluşturulması, Avrasya ulaşım yollarının inşaatı ve diğerleri.

2010 yılında Rusya ve Beyaz Rusya ile birlikte **Gümrük Birliği** başlatıldı. Gümrük Birliği'nin Gümrük Kanunu yürürlüğe girdi.

Gümrük Birliği, entegrasyonun daha da yüksek seviyesi olan **Ortak Ekonomik Alan**'ın kurulması için platform niteliğinde olacaktır. Bu Alan üç ülkenin ekonomik politikalarının mutabakat mekanizmalarının aşamalı uygulanmasını ve malların, hizmetlerin, sermayelerin ve emek kaynaklarının serbest dolaşımını sağlayacaktır.

Birleşimlere Ermenistan, Kırgızistan ve Tacikistan gibi ülkelerin katılımı konusunda aktif müzakereler yapılmaktadır.

2015'e doğru entegrasyonun yeni aşamasına girmeyi planlıyoruz – **Avrasya Ekonomik Birliği**'ni kurmak. Bu Birlik daha değişik, yüksek düzeyli teşkilat olup, bunun çerçevesindeki işbirliği, güvenin yeni prensiplerine ve karşılıklı işbirliğine dayalı olacaktır. Bu yöndeki çalışma halen sürmektedir.

Son zamanlarda, **Çin**'in Orta Asya'ya yönelik politikası daha somut bir şekil almaktadır.

Çin yönetiminin dünya hakkındaki ve Çin'in dünyadaki yeri hakkındaki yeni öngörülerini 11 Eylül 2001 tarihindeki olaylardan sonra aktif bir şekilde şekillenmeye başladı.

Bunu Çin'in, Orta Asya'ya yönelik olanlar da dâhil olmak üzere, dış politika postulatlarında ortaya çıkan dönüşümden bariz bir şekilde görebiliriz. Şöyle ki, Çin, daha evvel, 1990'lı yıllardan günümüze kadar, kenardan izlemeyi ve bölge ülkelerinin enerji sektörlerine aşamalı girmeyi tercih etmiştir. Günümüzde ise, kendi ideolojik standartlarını ve düşüncelerini teklif ederek, bölgesel olmayan diğer güçlü devletlerle rekabete yeltenmektedir.

Geçen yıl Eylül ayında Kazakistan'da resmi ziyarette bulunan Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Doğu ve Batı arasındaki kadim ticaret yolu olan **Büyük İpek Yolu'nun** ekonomik öneminin yeniden canlandırılması fikrini ortaya attı. Genel itibarıyla bu inisiyatif tarafımızca da desteklenmiştir.

Bu küresel proje, öncelikle, Orta Asya ülkeleri ile işbirliğinin güçlendirilmesini ve genişletilmesini amaçlıyor. Projenin ana hedeflerinden biri – karşılıklı yarar esasında ana karayolu **transit istikameti** olarak bölge topraklarının kullanımı için uygun koşulların oluşturulmasıdır. Bu çerçevede Kazakistan'a, Avrasya'nın en önemli stratejik ulaşım ve lojistik merkezlerinden biri olma rolü verilmektedir.

Sayın bayanlar ve baylar!

Orta Asya ve Kazakistan'ın transit geçiş ve taşımacılık potansiyeli büyüktür. Bunu, bizim komşularımız da anlıyor, biz de bunun farkındayız.

Uluslararası taşımacılık ilişkilerinin şekillenmesinde, bugünkü aşamada, bir takım radikal değişiklikler meydana gelmektedir. Bu değişikliklerin merkez üssü Orta Asya'dır. Bu bölge, sadece dünyanın büyük enerji kaynaklarına sahip zenginlik pozisyonuna terfi etmekle kalmadı, aynı zamanda küresel ekonomik entegrasyon sürecine girerek, yarı-izole edilmişlik ve derin banliyölük durumundan da çıkmaya başladı. Dünyanın büyük üretici ve tüketicilerinden olan Çin ve Rusya gibi ülkelere yakınlığı ise bu bölgenin stratejik önemini merkezi transit-taşımacılık koridoru olarak belirlemektedir.

Günümüzdeki faal ticaret yollarının bir takım objektif nedenlerden dolayı çağdaş meydan okumalara tam cevap veremediği aşikardır. Şöyle ki, Malakka Boğazı'ndan geçen geleneksel *Güney deniz yolu* başta öncelikle "dünyanın atölyesi" olan Çin gibi büyük üretici ülkelerin ihracat olanaklarını kısıtlamaktadır. Her şeyden evvel bu konu çözülmemiş toprak sorunlarına ve koridorun fiziksel olarak aşırı yüklenmesine bağlıdır. Bu sorun nihai kullanıcıların pazarlarına mal teslimatının zamanında yapılabilmesi hususunda hem teknik engelleri hem de güvenlik konusunu ön plana çıkarmaktadır.

Tüm bu olumsuz faktörler yeni alternatif ihracat yolları arama mecburiyetine sevk

ediyor. İşte burada Kazakistan'ın toprak imkânları ve altyapısının hazır olması büyük ilgi uyandırmaktadır. Aşağıdaki faktörler bununla bağlantılıdır.

Kazakistan bugün – politik, ekonomik ve sosyal açıdan istikrarlı, geniş topraklara ve elverişli araziye sahip bir ülkedir. Bu da transit taşımacılık sürecinin organizasyonu ve işletilmesi konularında önem arz etmektedir. Bizler, Avrasya kıtasının Avrupa kısmına doğrudan çıkışa sahibiz, Çin ile sınırimiz boyunca geniş ve modern karayolları ile demiryolları ağlarını ve gümrük noktalarını geliştirmekteyiz. Ayrıca Hazar Denizi'ndeki Aktau Limanı'nın gelişimi için büyük yatırımlar yapmaktayız.

“Zhetygen-Khorgos” Demiryolu Hattı ile uluslararası “Batı Çin - Doğu Avrupa” Otoyolu koridorunun Kazakistan bölümünün inşaatı tamamlanmıştır. Çin ile sınır bölgesinde “Khorgos – Doğu Kapısı” adıyla bir Serbest Ekonomik Bölge kurulmuş ve bunun temelinde Uluslararası Sınırdış İşbirliği Merkezi oluşturulmuştur.

Eşsiz coğrafi konumu ve Kazakistan'da oluşturulan koşullar, ülkenin küresel yük trafiği ile ticaret zincirinde oynadığı merkezi rol hakkında açık bilgi vermektedir. Açıkçası bu, Kazakistan Hükümeti'nin önünde duran stratejik bir hedeftir ve önemli uluslararası ortaklarımızla birlikte çalışarak bu hedefe ulaşmaya niyetliyiz.

Bu münasebetle, ülkenin transit taşımacılık potansiyelinin geliştirilmesi sürecinde konsolide bir yaklaşım sağlamak için “2020 Yılına Kadar Kazakistan'ın Altyapı Ulaşım Sisteminin Geliştirmesi ve Entegrasyonu Konusunda Devlet Programı” geliştirildi ve yürürlüğe girdi. Mal ve hizmetlerin kara taşımacılığını oluşturmak ve geliştirmek için tasarlanmış “Kazakistan – Yeni İpek Yolu” ulusal projesi hayata geçirilmektedir.

Bizler **güney istikamette** alternatif demiryolu güzergâhlarının geliştirilmesinin devamı ile epey ilgiliyiz. Kazakistan'ın merkez ve batı bölgelerini bağlayacak 988 km uzunluğunda “Zhezkazgan-Beyneu” Demiryolu Hattı'nın bir bölümü de tamamlanma aşamasındadır. Bizler “Bereket-Gorgan” Türkmenistan'daki demiryolu bölümünün inşaatının 2014 yılında tamamlanacağına inanıyoruz. Bu bölüm tamamladıktan sonra “Almatı – İstanbul” ve “Almatı - Bender Abbas” Demiryolu Hatları'nın daha yeni ve daha uygun koşullarda kullanımının devamı sağlanacaktır.

Kazakistan, Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye'nin katılacağı “İpek Rüzgarı” projesi çerçevesinde ilk yüksek hızlı blok-tren çalışmalarını bu yaz başlatmak için ortak faaliyetler aktif bir şekilde devam etmektedir.

Sayın bayanlar ve baylar!

Eğer Kazakistan, Çin ve Doğu Asya ülkeleri için Avrasya kıtasının Avrupa bölümüne

“Batı Kapısı” niteliğinde ise, Türkiye’nin eşsiz konumu da kıtanın Batı’dan Doğu’ya geçiş merkezi şeklindeki özel statüsünü yıllardır koruma imkânı sağlamıştır.

Kavşakta bulunan Türkiye, Avrupa ve gelişmekte olan Asya piyasaları arasında köprü olarak stratejik bir rol oynamaktadır. Geçen yıl Kasım ayında “Marmaray” Demiryolu Tüneli’nin açılışı – bunun açık bir teyididir. Bizler küresel öneme sahip bu mega projenin başarıyla tamamlanması dolayısı ile Türkiye’yi tebrik ediyoruz.

Diğer bir deyişle, Kazakistan ve Türkiye, kıtasal ve küresel mal ticareti sürecinde zincirin önemli halkaları konumundadır. Bunda bizim işbirliğimizin stratejik derinliği yatmaktadır. Bizler rakipler değil, ortağız. Hatta bizler stratejik ortağız ve birbirimize karşı anlayış ve güvenin güçlendirilmesi hususunda daha fazla ilgi göstermeliyiz.

Bana göre, bu konuda, Türkiye’nin AB ile Gümrük Birliği’ne üyeliği ve Kazakistan’ın Rusya ve Beyaz Rusya ile birlikte oluşturan Gümrük Birliği ve Ortak Ekonomik Alan’a üyeliğinden kaynaklanan kesişme noktaları büyük öneme sahiptir. Bu, ülkelerimiz arasındaki ticaret coğrafyasının önemli ölçüde genişletilmesini ve bunun düzenlenmesi ve yürütülmesi sürecini büyük ölçüde kolaylaştırır. Günümüzde uyumlaştırılmış gümrük ve tarife politikası temelinde işleyen, 170 milyon nüfusa sahip, kıtanın üç ülkesinin tüketici pazarı Türk üreticileri için açıktır.

**Sayın Başkan,
Ekselansları,
Konferansın Değerli katılımcıları!
Değerli Dostlar!**

Sonuç itibariyle, Orta Asya’nın Avrasya jeopolitik merkezi olarak tanımlama sürecinin henüz bitmediğini söyleyebiliriz. Soğuk Savaş dönemi sonrasında yeniden oluşturulan bölge olarak Orta Asya dünyanın jeopolitik dönüşümüne kendi katkısını sağlamaktadır. Bölgede cereyan eden süreçler ise herhangi bir tahminler için çelişkili özelliğe sahiptir. Bununla beraber bölge ülkelerin özerk varlığı üçüncü onyılında devam etmekte olup, problemlerin çokluğuna bakılmaksızın bölge ülkeleri tecrit edilmiş bölgeselleşme veyahut izole edilen ayrı devletler yapısından ziyade, daha çok entegrasyonu tercih etmekte ve bunun gerekliliğini idrak etmektedir. Kazakistan da bunun istisnası değildir.

İç ve dış gelişme için tüm gerekli şartları oluşturarak, bölge lideri statüsünü sağlayabildik. Bu da bizlere, dünya ilişkiler muvazenesine entegrasyonunun çağdaş evresinde çok vektörlülük ve pragmatizm unsurlarına dayanan doğrulanmış ve dengeli dış politikayı sürdürmemizi sağlamaktadır. Orta vadede, uluslararası ilişkilerin önemli

bölgesel ve küresel bir oyuncu olarak kendimizi önemli ölçüde güçlendirme niyetindeyiz.

Burada kilit faktörlerden biri ülkemizin transit-ulaşım potansiyelinin kullanımı meselesidir. Bu bizim açık bölgesel avantajımız ve bunu kullanma niyetindeyiz. Bizler Avrasya ulaşım-lojistik sisteminin tüm ilgili katılımcılarını konsolide edebilmek ve kıtalar arası ulaşım koridorlarının oluşumu için etkin çözümleri üretebilmek için çok taraflı ilişkilerin prensiplerini oluşturmayı önemli görmekteyiz.

Bu fikirlerimizin hayata geçirilmesinde kilit partnerimiz olarak Türkiye'yi görmekteyiz.

İlginiz için teşekkür ederim!

**Dışişleri Bakanlığı İkili Siyasi Müsteşar Yardımcısı
Büyükelçi Ali Kemal Aydın'ın Avrasya İncelemeleri Merkezi'nin
Düzenlediği "Avrasya Perspektifleri-Kazakistan ve Türkiye'den
Bakış" Konulu Toplantıda Yaptığı Konuşma**

(25 Şubat 2014, Ankara)

Öncelikle, başta Avrasya İncelemeleri Merkezi Başkanı Büyükelçi Sayın Alev Kılıç olmak üzere bu toplantının düzenlenmesine katkı verenlere teşekkür ediyorum. Toplantının ülkemizi de yakından ilgilendiren Avrasya coğrafyasındaki gelişmeler hakkında verimli bir görüş alışverişine imkan sağlamasını diliyorum.

Coğrafi açıdan Avrupa ve Asya kıtalarının birarada ifadesi olarak kullanılan Avrasya denilince günümüzde daha ziyade Asya boyutu öne çıkmaktadır. Bunun hem nesnel hem de güncel nedenleri bulunmaktadır.

Dünya nüfusunun % 60'ına tekabül eden yaklaşık 4.3 milyar kişiyi barındıran ve 55

milyon km² civarında bir yüzölçümüne sahip Avrasya'nın Avrupa bölümü sadece 550 milyonluk bir nüfusa ve 10 milyon km²'lik alana yayılmaktadır. Diğer bir deyişle, nüfus ve coğrafi alan açısından ağırlık büyük farkla Asya'dadır.

Bu nesnel veriye ilaveten, son yıllarda bölgede yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler de Asya'yı daha ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda, Avrasya başlığı altında daha ziyade Asya'da yaşanan dinamik gelişmeler tartışılır hale gelmiştir.

Bu itibarla, küresel dünyada geleceğin yeni güç merkezi olma yolunda ilerleyen Asya'daki gelişmelerin doğru okunması durumunda Avrasya'nın geleceği de daha iyi analiz edilebilecektir.

Bu çerçevede, Orta Asya'ya sahip olanın Avrasya'ya, Avrasya'ya sahip olanın da dünyaya hükmedeceğini belirten İngiliz stratejist ve coğrafyacı Mackinder'in Avrasya'nın kalbi dediği Orta Asya'yı ağırlıklı olarak ele almaya çalışacağım.

Asya, tarihin her döneminde ülkemiz ve Batı için ayrı bir önem taşımıştır.

Tarihte Çin'in ipeğini, Hindistan'ın baharatlarını, Yemen'in kahvesini taşıyan kervanlar ticaretin gelişmesinin yanısıra Asya ile Avrupa arasında çok yönlü kültürel alışveriş ve etkileşimi nasıl sağladılarsa, bugün de Batı'nın demokrasi, sivil değerleri ve şu anda sorunlar yaşasa da ekonomisi ile Asya'nın hızla gelişen dinamik ekonomik gücü ve yaratıcılığı aynı etkileşimin itici güçlerini oluşturmaktadır.

Dünyanın, hiçbir dönemde görülmemiş hızla küreselleşiyor olması yadsınamaz bir olgudur. Bu bakımdan, dünyaya tek optikten bakma zamanı geride kalmıştır. O nedendir ki, Asya, çok yönlü Türk dış politikasının stratejik bir boyutunu teşkil etmektedir.

Ancak, Asya kıtasının coğrafi ve politik tanımlamasını yapmak çok kolay değildir. Herkesin üzerinde mutabık kaldığı bir tanım da bulunmamaktadır.

Asya dediğimizde, kabaca, ülkemiz dâhil 48 ülkeyi içine alan, dünya karasal alanının %30'unu kapsayan geniş bir coğrafyadan bahsetmekteyiz.

Bugünkü coğrafi tanımlamanın Kuzey ve Doğu Asya, Kafkasya, Batı Asya (Ortadoğu), Güney Asya (Alt kıta), Güneydoğu Asya, Doğu Asya ve Okyanusya'yı içine aldığını belirtebiliriz.

Asya'yı daha iyi anlamak için böyle bir coğrafi sınırlandırma yapmak yararlı ve hatta gerekli olsa da, yine de arta kalan bu devasa bölgede yer alan irili ufaklı ülkeler arasındaki derin sistem ve vizyon farklılıklarını daraltmak o kadar mümkün değildir.

Zira, Asya coğrafyası, taban tabana zıt diyebileceğimiz dini, kültürel, siyasi, sosyal ve ekonomik yapıları içinde barındıran heterojen bir yapı arz etmektedir. Bu bakımdan, Asya'nın coğrafi kimliği gibi jeopolitik kimliği de net ve açık değildir.

Kitadaki yönetimler, ekonomiler, dinler ve sosyal yaşantılar coğrafyası gibi farklıdır.

Nitekim, Asya deyince bütün bu coğrafyayı temsil eden, bu coğrafyanın geneliyle özdeşleşmiş, bu coğrafyanın bütününe seslenerek simge haline gelmiş bir şair, bir yazar, bir düşünür, bir devlet adamı, bir fikir insanı veya bir siyasi veya ekonomik modeli zikretmek mümkün değildir.

Nasıl İndus, Ganj ve Mekong Nehirleri geçtikleri her ülke ve bölgede farklı uygarlıklar yaratmışlarsa, bu ülkeler de kendi siyasal, ekonomik ve toplumsal ideallerini kendi sistemlerine farklı şekillerde nakşetmişlerdir.

Kıtanın, en azından Asya Birliği fikri savunan bir Jean Monnet'i, bir Robert Schuman'ı olmamıştır.

Her ülke kendi sistemini ve egemenliğini ön plana çıkarmaya devam ettikçe de, işbirliği zemininin iyi komşuluk veya hükümetlerarası formatın ötesine geçip örneğin AB benzeri hükümetlerüstü bir yapıya dönüşmesini beklemek kısa ve orta vadede pek gerçekçi olmayacaktır.

Asya'nın entegrasyonu deyince AB benzeri teşekküllü bir entegrasyon yerine, serbest ticaret anlaşmaları ve gevşek hükümetlerarası yapıları içeren ekonomik ağırlıklı yapıları aklımıza getirmemiz daha doğru olabilecektir.

Bu bakımdan, bu coğrafyayı "dağınık birliktelik" veya "belirgin farklılıkların birlikteliği" olarak nitelendirebiliriz.

Hiç şüphesiz, son 10 yılda üzerine en fazla kitap yazılan temalarının başında "Asya'nın yükselişi", "Asya Mucizesi" gelmektedir. Bu, elbette sebepsiz değildir.

Kabul etmek gerekir ki, Asya yerkürenin çekim merkezine dönüşmektedir. Bu ise, bu coğrafyaya ayrı bir jeopolitik ve jeostratejik önem kazandırmaktadır.

Bu yükselişin temelinde ekonomik dinamiklerle başlayan bir süreç söz konusudur. Ancak, zaman içerisinde bunun siyasi, askeri ve kültürel alanlarda da tamamlayıcı unsurlarının su yüzüne çıkamaya başladığı görülmektedir.

Dünyanın en hızlı gelişen ekonomileri, en hızlı artan askeri harcamaları, en yıkıcı kaynak paylaşım rekabetleri ve en sorunlu bölgeleri buradadır. Bu zor ve meydan okuyucu

özellikler, aynı zamanda Asya'yı gelecek küresel düzenin önemli oyun kurucularından biri haline de getirmektedir.

Kıta'nın hızlı ve sürekli büyüyen iki ülkesi olan Çin ve Hindistan etrafında şekillenen Asya gerçeği, dünya jeopolitiğindeki güç dengelerinin tanımlanması açısından yeni bir durum yaratmaktadır.

48 ülkenin yer aldığı Asya coğrafyasında sadece Çin ve Hindistan'ın nüfusunun toplamı, diğer 46 ülkenin nüfusundan daha fazladır. Sadece Çin'in nüfusu, AB üyelerinin toplam nüfusunun yaklaşık üç katıdır.

Aynı şekilde, sadece Hindistan nüfusu, Kuzey, Orta ve Güney Amerika'nın nüfuslarının toplamından daha fazladır.

Güney Asya'daki Müslümanların sayısı, bütün Ortadoğu'daki Müslümanlarınkinden daha fazla olmasına rağmen, buranın toplam nüfusunun %15'inden azdır.

Asya Kalkınma Bankası'nın verilerine göre, Asya'nın bugün yaklaşık % 30 olan Dünya GSMH'deki payı 2050'li yıllara doğru % 50'yi aşacaktır.

Bu da, yaklaşık 3 milyar insanın önümüzdeki 35-40 yılda sefalet ve fakirlikten kurtulması anlamına gelmektedir.

Bu baş döndürücü gelişmenin öncülüğünü de Çin yapmaktadır. Dünya Bankası verilerine göre Çin ekonomisi son 30 yılda 10 kat büyümüştür.

2013 yılında 4 trilyon Doları aşan ticaret hacmiyle ABD'yi geride bırakan Çin ekonomisinin, kalkınmasını mevcut hızla sürdürebildiği takdirde satın alma paritesiyle toplam milli gelirden de 2017'de ABD'yi geçeceği tahmin edilmektedir.

IMF'nin verilerine göre, 2005-2012 döneminde satın alma gücü itibarıyla, Eurozone bölgesi kümülatif olarak %16 ve ABD ekonomisi %18 büyürken, Hindistan %70, Çin ise %97 büyüme kaydetmiştir.

1980-2012 yılları arasında 650 milyon insanın yoksulluk sınırının üstüne çıktığı Çin'de, 10 yıl içinde nüfusunun %50'sinin orta sınıf haline dönüşmesi beklenmektedir.

Yani, Çin nüfusunun yarısından çoğu daha iyi arabalara binebilecek, daha modern konutlarda yaşayabilecek, daha fazla seyahat edebilecek, daha fazla ve kaliteli tüketilecektir.

Bu ise dünya ekonomisinin arz-talep, ithalat-ihracat, kredi-finans eksenini temelinden sarsabilecek muazzam bir ekonomik ve sosyal değişim anlamına gelmektedir.

Bölgenin diğer güç merkezi Hindistan'ın da keza bu yüzyılın ortasına doğru dünyadaki en büyük 3. ekonomi olacağı tahmin edilmektedir.

Çin için geçerli ekonomik ve sosyal değişimin benzerinin Hindistan'da da yaşanabileceği tahmin edilebilir.

Ancak, zenginleşen ve orta sınıfını iyice güçlendiren Çin'in siyasi olarak ne ölçüde aynı kalabileceğini kestirmek zordur.

Aynı şekilde, daha zengin Çin ve Hindistan'ın gelecek yıllarda kendi aralarında ve etrafındaki ülkelerle nasıl bir işbirliği kurabileceğini de bugünden kestirmek kolay değildir.

Dünyadaki hiçbir ülkenin, küresel ekonomideki bu etkileyici dönüşüme kayıtsız kalması beklenmemelidir.

Zira, dünya ekonomisinin itici gücü olma yolunda hızla ilerleyen Asya'nın geleceği her kıtayı, her birliği, her ülkeyi, her şirketi ve hatta her bireyi doğrudan veya dolaylı etkileme potansiyeline sahiptir.

Öte yandan, Asya kıtası büyük fırsatlar sunmanın yanısıra, aynı zamanda mevcut kalın fay hatlarıyla pek çok riski de içinde barındırmaktadır.

Hâlihazırda çok sayıda ihtilaf ve anlaşmazlığın yaşandığı Asya'da, istikrarsızlığı çatışmaya körukleyebilecek birçok etken bulunmaktadır.

Özellikle mevcut kara ve deniz sınırlarındaki anlaşmazlıkları, su ve enerji konusunda giderek keskinleşen rekabet, artan dini aşırılıklar, keskinleşen milliyetçilik duyguları, tarihi husumetler ve büyük gelir farklılıkları önemli sınamalarıdır.

Kore Savaşı, Vietnam savaşı, Çin'in Hindistan'la, Sovyetler Birliği'yle ve Vietnam'la sınır savaşları, ayrıca, Çin ile Japonya, Hindistan ve Pakistan arasındaki sürtüşmeler, Kuzey Kore'nin nükleer programı ve bunun bölgede yarattığı gerginlik ve kutuplaşmalar bölge genelinde değişen oranlarda da olsa bir güvensizlik ortamı yaratmaktadır.

Bu da, Asya'nın siyasi entegrasyonunun, ekonomik entegrasyonunun gerisinde kalması sonucunu doğurmaktadır.

Bu güvensizlik atmosferinin doğurduğu bir başka sonuç ise, bölgede bütün ülkeleri kapsayan uluslararası bir güvenlik şemsiyesinin yaratılamamış olmasıdır. Bölgede, hâlihazırda dağınık bir güvenlik yapısı mevcuttur.

Buradaki soru, Asya'nın 21. yüzyılın ilk yarısında küresel merkeze otururken

karşılaşacağı yeni sorumluluklar ve meydan okumalarla baş etmek için gerekli donanıma sahip olup olamayacağıdır.

Zira ulaşılan kalkınmışlık seviyesinden geri gitmesi veya herhangi bir istikrarsızlığa sürüklenmesi, Asya'nın ötesinde sonuçlar doğurabilecektir.

Asya ülkeleri arasındaki ekonomik işbirliğinin ve karşılıklı bağımlılığın siyasi ilişkilere olumlu etkisi olmakla birlikte, bu durumun çatışmayı önlemeye her zaman yetmediği de tarihsel bir vakadır.

Asya, Euro Bölgesindeki ekonomik sorunlara ve ABD ekonomisindeki devam eden belirsizliklere karşı bu zamana kadar esneklik göstermeyi başarabilmiştir.

Bununla birlikte, Asya'nın küresel ekonomik korkuların etkisinden bir noktada kurtulamayacağı da söylenmektedir. Zira bölge, yerkürenin diğer kesimleriyle bağlanmıştır. Bu nedenle, bu göreceli bağımsızlığının ilelebet devam etmeyeceği aşikardır.

Bu arada, Asya'nın küresel ekonomiyle ilişkisi de dramatik bir şekilde değişmektedir. Asya artık Batı'daki talebi karşılayan bir arz merkezinden talep eden geniş bir pazara doğru ilerlemektedir. Bu süreç iyi yönetilebildiği takdirde, bölgemizdeki refah düzeyi ve istihdam artacaktır. Bunu gerçekleştirmek ise daha çok işbirliği ve daha çok entegrasyonla mümkün olabilecektir.

Tarihi ve kültürel bağlarımızın bulunduğu Asya coğrafyası ülkeleri ile yakın ilişkilermiz çerçevesinde, Asya'nın barış, huzur ve istikrarı dış politikamız açısından önem arz etmektedir.

Türkiye bölgedeki siyasi, güvenlik, ekonomik ve kültürel işbirliği girişimlerine etkin katkıda bulunmakta, Asya'nın artan ağırlığına uygun şekilde bölgesel işbirliği örgütleriyle kurumsal diyalog mekanizmaları tesis edilmesine önem vermektedir.

Rusya ile her alanda hızla gelişen ilişkilerimiz Üst Düzeyli İşbirliği Konseyi'yle yapısal ve istikrarlı bir nitelik kazanmıştır. Yaklaşık 32 milyar Dolarlık ikili ticaretimiz, karşılıklı 10'ar milyar Dolar olmak üzere toplam 20 milyar Dolarlık karşılıklı yatırımlar, her yıl 4 milyonun üzerinde ülkemizi ziyaret eden turist sayısı ikili ilişkilerimizin ulaştığı seviye bakımından çarpıcı veriler olarak zikredilebilir.

Diğer taraftan, geçtiğimiz yıllarda "Asya-Pasifik bölgesine açılım" adı altında uygulamaya koyduğumuz politika bölge ülkeleriyle ilişkilerimizde de verimli sonuçlar vermiş ve bu ülkelerle ilişkilerimiz derinlik kazanmıştır.

Bu bağlamda, ikili ilişkilerin geliştirilmesi için yasal altyapıların tamamlanmasına ve

danışma mekanizmaları kurulmasına çalışmaktayız. Ayrıca, kalkınma sürecindeki bazı bölge ülkelerine TİKA aracılığıyla somut projeler bazında yardımlar yapıyoruz.

İkili ilişkilerin geliştirilmesinin yansısı, Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konseyi, AİGK/CICA, EİT, ŞİÖ, ASEAN, Türk Konseyi, D-8, İİT gibi bölgesel işbirliği kuruluşları ile işbirliğinin güçlendirilmesine önem vermekteyiz.

Bu çerçevede, ASEAN ile kurumsal ilişki tesis etme yönünde 2008 yılından bu yana sürdürdüğümüz çabalar neticesini vermiş; Türkiye, 2010 Temmuz ayında Hanoi'de gerçekleştirilen 43. ASEAN Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda, ASEAN Dostluk ve İşbirliği Andlaşması'na taraf olmuştur.

Yeni hedefimiz, ASEAN ile Diyalog Ortaklığı kurulmasıdır.

Asya'ya yönelik bu politikamızın bir devamı olarak ülkemiz, 26 Nisan 2013 tarihinde ŞİÖ Diyalog Ortağı olmuştur.

Güvenliğin bir bütün ve bölünemez olduğu yaklaşımından hareketle, terörizm, ayrılıkçılık, uyuşturucu kaçakçılığı, insan ticareti ile mücadele, hudut güvenliği, yasadışı göç ve kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi gibi konularda ŞİÖ'ye önemli katkılarda bulunacağımız tabiidir.

Öte yandan, bölgedeki diğer önemli bir kuruluş olan Pasifik Adaları Forumu'nun hâlihazırda Kalkınma Ortağı olan ülkemiz, Forum Sonrası Diyalog Ortağı olma yönündeki çabalarını sürdürmektedir.

Asya'nın kalbinde yer alan Orta Asya Türk tarihi, kültürü ve kimliğinin beşiğidir. Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra ülkemizin bölge ülkeleriyle ilişkilerinin yeniden tesisi, dış politikamızda yeni bir stratejik boyut olarak öne çıkmıştır.

Türkiye bu ülkelerin yeni dünya düzenine entegre olmalarına ve serbest ekonomi modelinde kendi ayakları üzerinde durmalarına destek olacak önemli bir güç olarak görülmektedir.

Türkiye'nin Orta Asya Cumhuriyetlerine ve Azerbaycan'a yaklaşımı bağımsızlıkların pekiştirilmesini, siyasi ve ekonomik istikrara kavuşmalarını, bu ülkelerin kendi aralarında ve komşularıyla işbirliği içinde ve demokratik değerleri benimsemiş devletler olarak varlıklarını sürdürmelerini desteklemek şeklinde özetlenebilir.

Esasen Türkiye ile Azerbaycan ve Orta Asya ülkeleri arasındaki ilişkilerin temelini ortak köken, tarih, kültür, dil ve din birlikteliği oluşturmaktadır. Bağımsızlığın kazanılmasından sonraki ilk 10 yıl içinde, Türkiye'nin Türki cumhuriyetlerle ilişkilerinin dinamizmini evvela bu tarihi ortaklık oluşturmuştur.

Bölge ülkeleri, bağımsızlıklarından buyana geçen 22 yılda siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel alanlarda önemli adımlar atmışlardır. 90'lı yılların zorlu şartlarına rağmen bağımsızlıklarından ödün vermeyen bu ülkeler bakımından bugün gelinen nokta, bazı alanlarda tatminkâr olmasa da küçümsenmemesi gereken başarılarla doludur.

Zira, 1990'lı yıllarda bazı stratejistler ve siyaset bilimciler, bu ülkelerin uzun süre bağımsız kalabileceklerine şüpheyle yaklaşıyorlardı. Kardeş ülkelerin, ekonomik ve sosyal çöküntüyle beraber "başarısız devletler" olacaklarını ve kısa süre içinde dağılıp gideceklerini öne sürüyorlardı.

Gerçekten de 1990'lar Türki cumhuriyetler için zorluklarla dolu yıllardı. Türk halklarının medar-ı iftihar, dünyaca ünlü büyük yazarımız Cengiz Aytmatov'un ifadesiyle "asra bedel günler" geçirilen zamanlar oldu.

Ancak, Türk halklarının, tarihin nesnesi olmasını bekleyenler yanıldılar. Kardeş cumhuriyetlerin hepsi, devlet hayatı bakımından çok kısa sayılabilecek bir sürede kendi ayakları üzerinde durmayı başardı.

Özetle, Türk dünyası Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki süreçte bağımsızlık döneminin bu ilk büyük zorlu sınavı başarıyla geçmiştir.

Ancak, önümüzde hala önemli sınamalar ve zorluklar bulunmaktadır. Tarihi ipek yollarının yeniden tesisi ve Kuzey-Güney ulaşım koridorunun hayat geçirilmesi, bölgedeki nüfus hareketleri ve dengeleri, su ve çevre, Afganistan kaynaklı sorunlar gibi pek çok zorlu konu gündemde kalmaya devam etmektedir.

Bu riskleri fırsata çevirmek Türki cumhuriyetlerin hem kendi aralarındaki dayanışmayı güçlendirmelerine, hem de bölge ülkeleri ile geliştirecekleri işbirliğine bağlıdır.

Orta Asya'nın siyasi tarihinde iki genel eğilim bulunmaktadır. Tarih boyunca Orta Asya; ya Hunlar, Göktürkler, Selçuklular, Timurlular gibi gücünü Orta Asya'dan alarak etkisini Orta Asya dışına yayan büyük devletlerin ve medeniyetlerin beşiği olmuş, ya da çevredeki büyük devletlerin yayılma sahası haline gelmiştir. Orta Asya'nın jeopolitik kaderinde üçüncü bir seçenek varolmamıştır.

Bu nedenle önümüzdeki dönemde de, Türki cumhuriyetlerinin aralarındaki bağları güçlendirerek işbirliğini geliştirmeleri önem arz etmektedir. Ancak bu şekilde bölgedeki gelişmelerin nesnesi değil öznesi haline gelebilirler. Türkiye böyle bir işbirliği sürecinin kurulmasını aktif olarak desteklemektedir.

Diğer bir meydan okuma, küresel ekonomik dönüşümdür. Küresel ekonomik ağırlık

merkezinin, Atlantik'ten Asya-Pasifik'e geçtiği tartışmalarının yoğun bir şekilde sürdüğü günümüzde Orta Asya'nın jeo-ekonomik önemi artmaktadır.

Orta Asya tarihine baktığımızda, Orta Asya merkezli devletlerin güçlü ve etkili olduğu dönemlerin, İpek Yolu'nun dünya ticaretinin ana güzergahı olduğu dönemler olduğunu görüyoruz.

Küresel ekonominin ve dünya ticaret yollarının dışında kalan ve jeo-ekonomik hayatini kaybeden bölge ve devletler, siyaset ve medeniyet sahasında da ağırlıklarını kaybetmektedir. Bu anlamda İpek Yolu, Orta Asya'daki siyasi etkinliğin ve medeni hayatın can damarıdır.

İşte bu nedenle tarihi İpek Yolu'nu; bu sefer yaygın demiryolu ağlarıyla, ulaşım hatlarıyla, enerji koridorlarıyla, doğalgaz boru hatlarıyla yeniden uyandırmanın çabası içinde olunmalıdır.

Türkiye olarak Orta Koridor projemizle, Orta Asya'yı yeniden küresel ekonominin merkez bölgelerinden biri haline getirmeyi amaçlıyoruz. Marmaray'ın ardından Bakü-Tiflis-Kars demiryolunun da hizmete girmesiyle bu alanda önemli bir eşiği aşmış olacağız. Kardeş cumhuriyetleri, Tacikistan ve Afganistan'ı da içerecek şekilde Hazar üzerinden Türkiye'ye ve Avrupa'ya bağlamayı hedefliyoruz.

Diğer yandan kara ulaşımının serbestleştirilmesinin, kota uygulamalarının kaldırılmasının, Hazar Denizi üzerindeki liman kapasitelerinin geliştirilmesinin ilgili ülkelerin ekonomilerine ilave bir ivme kazandıracak açıktır.

Bölgenin enerji kapasitesinin dünya piyasalarına açılması işbirliğinin diğer önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Bu çerçevede, Doğu- Batı enerji koridorunun iki temel bileşenini teşkil eden ve başarıyla hayata geçirilen Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) ve Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE) boru hatlarına ilave olarak Trans-Anadolu Boru Hattı Projesi'ni de (TANAP) ekledik. Azerbaycan doğalgazının ülkemiz üzerinden Avrupa piyasalarına taşınmasına olanak sağlayacak bu projeye yönelik çalışmaların en kısa sürede tamamlanmasına çaba gösterilmektedir.

Günümüzde büyük Türk dünyasının sadece Avrasya'da değil küresel ölçekte de azımsanmayacak bir ağırlığı bulunmaktadır. Türkiye, Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan, Kazakistan ve Özbekistan'ın ekonomik ve demografik potansiyeli 2013 yılı itibarıyla toplamda, 140 milyonluk nüfusla dünyada 9. sırada, 4,8 milyon kilometre karelik yüzölçümüyle 7. sırada, 1,5 trilyon dolarlık GSMH ile 13. sıradadır.

Türkiye olarak bağımsızlıklarından buyana bölge ülkeleriyle ilişkilerimizi her alanda geliştirmeye gayret ettik. Üst düzey ziyaretlerle ve kurulan Yüksek Düzeyli Stratejik

İşbirliği Konseyleri (YDSK) yoluyla bir yandan siyasi ilişkilerimize sağlam bir çerçeve çizerken, diğer yandan çeşitli alanlardaki çok sayıda imzalanan anlaşmalarla ilişkilerimizin ahdi zeminini güçlendirdik. Bugün neredeyse her yıl üst düzey karşılıklı ziyaretlerin gerçekleştirildiği bölge ülkelerinden Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan'la kurulmuş YDSK'ların yanısıra Türkmenistan'la özel ve güçlü ilişkilerimiz bulunmaktadır.

Bölge ülkeleriyle ekonomik ilişkilerimiz de olumlu bir seyir izleyegelmiştir. Bu çerçevede, Azerbaycan ve Orta Asya ülkeleriyle toplam ticaret hacmi 2013 yılında 14 milyar Dolara ulaşmıştır. Bugüne kadar Türk şirketlerince sadece Türkmenistan'da 40 milyar Dolar olmak üzere, Orta Asya ülkeleri ve Azerbaycan'da gerçekleştirilen taahhüt hizmetlerinin toplamı 65 milyar Dolar'ı aşmış; doğrudan yatırımlar yaklaşık 12 milyar Dolar seviyesine ulaşmıştır.

Eğitim, önem atfettiğimiz diğer bir alandır. Bugüne kadar yaklaşık 25 bin civarında resmi burs sağladığımız öğrencilerin yanısıra kendi imkânlarıyla ülkemizdeki ve kendi ülkelerindeki Türk eğitim kurumlarından mezun öğrencilerin sayısı 150 bine yaklaşmıştır. Azerbaycan ve Orta Asya ülkelerinde hâlihazırda 4'ü yüksek öğretim olmak üzere 60 civarında Türk eğitim kurumu faaliyet göstermektedir.

Ulaşım sektörü, hem ticari hem beşeri yönü olan önemli bir alandır. Bu itibarla, kara ve hava taşımacılığının geliştirilmesine gayret sarfetmekteyiz. Sadece Türk Hava Yolları'nın bölge ülkelere haftada 65 seferi bulunmaktadır. Bölge ülkelerinden Türkiye'ye yılda yaklaşık 1,5 milyon turist gelmekte ve mevcut uçak sefer sayılarının talebi karşılayamadığı görülmektedir. Seferlerin artırılması için birlikte çalışmamız gerekmektedir.

Türk dünyası içindeki ekonomik ve ticari işbirliğinin gelişmesi sadece bizler için değil tüm bölge için de olumlu sonuçları olacağı muhakkaktır.

Küresel ekonomik gelişmeler çerçevesinde Asya'nın yükselişinde bahsedilmekle birlikte, bu dönüşümün doğal kaynakların çıkarılması ve tarım üretiminden çok teknolojiye dayalı niteliğinin de gözönünde tutulmasında yarar görülmektedir.

Esasen Asya coğrafyasında ekonomik anlamda ilerlemiş ülkeler bu dönüşümü yakalamış olanlardır. Günümüzde emek yoğun üretime dayalı ürünler veya doğal kaynaklar tek başına ekonomiyi üst seviyeye taşımaya yetmemektedir. Yüksek teknoloji üretemeyen ekonomilerin giderek arka planda kalacağı bir dönemden geçmekteyiz. Bu dönüşümü gerçekleştiremeyen ekonomilerin sürdürülebilir ve dış etkenlere karşı dirençli olması beklenemez.

Üçüncü büyük meydan okuma ise kültürel meydan okumadır. Güçlü devletler, güçlü

ekonomilerle olduğu kadar güçlü kültürlerle ayakta durur. Kültürün, günümüz dünyasında önemi daha da artmıştır. Küresel siyaseti, medeniyetler çatışması prizmasından değerlendirmek doğru değildir. Ancak şu da bir gerçek ki, güçlü bir millî kültürü ve millî kimliği olmayan toplumlara geleceğin dünyasında yer olmayacaktır. Kültür; medeniyetin, bilimin ve toplumsal dayanışmanın temelidir.

Bu nedenle, Orta Asya'nın son iki yüzyıldır örselenen ve adeta tasfiye edilmek istenen dili, inancı ve kültürü yeniden ihya edilebilmelidir. Orta Asya son iki yüzyıldır kültürünü korumak için büyük bir mücadele vermiş ve sonunda bu mücadeleden galip çıkmıştır.

Bugün Orta Asya ve Türk dünyasında yeni bir kültürel bütünleşme alanının doğduğunu görüyoruz. Ortak bir dil, ortak kavramlar, ortak şehir kültürleri ortaya çıkıyor. Bunlar yeni bir kültürel uyanışın ilk işaretleridir. Astana'nın kuruluşu, Almatı, Aşkabat ve Taşkent'in ışıltılı şehirler haline dönüşmesi, Türkistan, Buhara ve Semerkant'ın eski ihtişamlarıyla yükselmesi kültürel bir yeniden canlanışın habercisidir.

Tüm bu zorlukların çaresi, işbirliği ve dayanışmanın güçlendirilmesidir. Bu süreçte Türkdildeş Devletler İşbirliği Konseyinin, bir başka deyişle Türk Keneşi'nin (Türk Konseyi) kurulması Türk dünyası içindeki işbirliği açısından önemli dönüm noktalarından birini teşkil etmiştir. Tabiatıyla, Türkmenistan ve Özbekistan'ın da bu yapıya katılmaları önemli bir gelişme olacaktır.

Türk Keneşi'ni üye ülkeler arasında sadece basit bir mekanizma olarak görmek yanlış ve eksiktir. Zira Türk Keneşi, bölgesel sahiplenme çerçevesinde işbirliğinin geliştirilmesi, karşılıklı ekonomik bağımlılığın artırılması ve sosyo-kültürel etkileşimin güçlendirilmesine yönelik geliştiren çok boyutlu ve kapsamlı ilave bir mekanizmadır.

Gelecek nesillere daha sıkı bütünleşmiş, kalkınmış, her alanda kardeşlik bağları daha fazla gelişmiş bir Türk dünyası bırakmak için bütün ülkelerin köklü reformlar gerçekleştirmeye devam etmesi, demokrasi, ekonomi, hukuk ve eğitim alanlarında kararlı adımlar atmaları zaruridir. Birlikten doğan kuvvet bu süreçte Türk dünyasının en önemli bileşenidir.

Bu noktada Orta Asya'nın parlayan yıldız olarak gördüğümüz ve başarılarıyla gurur duyduğumuz Kazakistan'ın önemli bir rol oynayabileceği aşikardır. Esasen Türk dünyasının Aksakalı Sayın Nazarbayev liderliğindeki Kazakistan şimdiye kadar, sadece Türk dünyası içindeki işbirliği girişimlerine güçlü bir şekilde destek vermekle kalmamış, bölgesel ve küresel konularda öteden beri sorumlu bir şekilde davranmış ve birçok inisiyatifin öncülüğünü yapmıştır.

Bu itibarla, kendi rızasıyla nükleer silahlardan arınan, Asya'da AGİT benzeri bir güvenlik ve işbirliği örgütünün kurulması için CICA'nın fikir babalığını yapan, küresel ekonomik sorunlara "G-Global" fikriyle katkıda bulunan Kazakistan'ın Türk dünyası içinde önemli ve öncü bir ülke olduğunu belirtmek gerekir.

Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı İcra Direktörü Büyükelçi Çınar Aldemir'in 25 Şubat 2014 tarihli "Avrasya Perspektifleri- Kazakistan ve Türkiye'den Görüşler" konulu toplantıda yapmış olduğu konuşma

Eğer benim konuşmamdan çok fazla olumlu hususlar bekliyorsanız gerçekten de CICA'nın faaliyetleri hakkında bu konuda iyimser bir tablo çizebilirim; ancak tabii "Bunu bütün Asya'ya uygulama olarak nasıl gerçekleştirebiliriz?" sorusunu ayrıca yine bu sunuşum sırasında tartışacağız. Benden önceki değerli konuşmacılar Avrasya'nın iki büyük ülkesi olarak, Türkiye ve Kazakistan olarak, görüşlerini açıkladılar. Ben de izninle Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı, kısaca CICA, İcra Direktörü olarak örgütümün bu konuda görüşlerini, faaliyetlerini ve aynı zamanda ne şekilde katkıda bulunacağını izah etmek istiyorum. CICA'nın kurucusu -Sayın Müsteşar Yardımcısının da bildirdiği gibi- Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'dir. Birleşmiş Milletler'in 47. Genel Kurul'unda, 5 Ekim 1992 tarihinde, Sayın Nazarbayev CICA fikrini ilk defa ortaya atmıştır. Bu tarihi konuşmasında, ki kısaca ben onu tekrarlamak istiyorum, konuşmasının bu parçasında şunu öngörüyor: "Common and indivisible security space

on the Eurasian continent". Şimdi bunu "Eurasian" olarak belirtiyor; ama kafasındaki fikir aslında Sayın Nazabayev'in, bütün Asya'yı kapsayacak bir örgüt kurulması. Çünkü diğer bölgelerin, dünyanın diğer kıtalarının aksine, o ana kadar Kazakistan'ın ileri sürdüğü, istediği gibi bir Asya örgütü mevcut değildi. Tabii bu Asya'nın özelliğinden kaynaklanıyor. Çünkü Asya dediğimiz zaman birbirlerinden çok değişik bölgeler var. Orta Asya'nın koşulları, Orta Doğu'nun koşulları- ki CICA bölgesidir-, Güney Asya'nın, Güney Doğu Asya'nın, Doğu Asya'nın koşulları birbirlerinden farklıdır; sorunları farklıdır. Buradaki ülkeler ekonomik gelişmişlikten siyasi, dini ve kültürel alanlardaki değişik inanışlarına görüşlerine göre birbirlerinden çok büyük farklılık arz etmektedirler. Aynı zamanda, nüfus bakımından milyarlarca varan nüfusu olan ülkelerle ancak birkaç bin nüfusa varan yani kısıtlamayla 5000-6000 nüfustan fazla olmayan ülkeler bir arada yaşamadığıdır. Keza bunların ekonomik gelişmeleri çok değişiktir. Öte yandan, Asya kıtası yalnız konvansiyonel tehlikeler, yani sıcak çatışmalardan ibaret değildir. Tabii bu çatışma tehlikeleri vardır. Özellikle bugün Pasifik, Doğu Çin Denizi'nde, Güney Çin Denizi'nde her an bir takım ülkeler arasında bir takım çatışmaya yol alabilecek potansiyeller mevcuttur. Ama Asya'nın belki daha önemli potansiyel tehlikesi yeni tehditler ve sınamalar adını verdiğimiz terörizm ve buna bağlı suçlarla mücadeledir. Dolayısıyla Asya'nın sorunlarını görüşürken aynı zamanda konvansiyonel olmayan ve mücadelesi çok daha güç tehditleri de göz önünde bulundurmak lazımdır. İşte bu koşullarda Sayın Nazarbayev Asya ülkelerinin bir araya gelerek barış güvenlik ve istikrarın korunması için işbirliği yapmalarını öngördü. CICA'daki amacı Sayın Nazarbayev'in, budur. Bunun tabii gerçekleşmesi o kadar kolay olmadı. İlke olarak bütün ülkeler bunu benimsemekle birlikte ki- Sayın Nazarbayev'in bu Birleşmiş Milletler konuşmasından sonra büyük destek geldi- 1992 yılından 1999'a kadar hazırlık çalışmaları yapıldı. Özellikle Kazakistan merkezli bir takım toplantılar yapıldı. En sonunda, Eylül 1999'da – ki ben o sırada Büyükelçilik görevime yeni başlamıştım Kazakistan'da-CICA Dışişleri Bakanlarının ilk toplantısı oldu. Yani CICA'nın kurumsallaşmasının ilk adımı Eylül 1999 tarihinde Almatı'de atıldı. Burada ülkeler arası İlkeler Bildirisi imzalandı, CICA'nın ilk anayasa maddeleri bu bildiride yer almaktadır. Daha sonra, yine o sırada Kazakistan'da görevliyken, 2002 Haziranında ilk defa CICA'nın devlet ve hükümet başkanları zirvesi toplandı. Bu zirvede de CICA'nın temel ilkeleri belirlendi ve devletler tarafından onaylandı. Aynı zamanda terörizmle mücadele konusunda kapsamlı bir bildiri yayımlandı.

CICA'nın alanı nedir? CICA'nın alanı her ne kadar Sayın Nazarbayev tarafından ileri sürüldüyse ve esas Orta Asya'yı hedef almış gibi gözükse de daha önce söylediğim gibi Asya'nın hemen hemen bütününü kapsamaktadır. Orta Asya, Orta Doğu, Güney Asya, Güney Doğu Asya ve Doğu Asya'daki ülkeler çoğunlukla CICA ülkesidir. Şu anda 24 tane üyesi vardır. Ayrıca 9 gözlemci ülke ve 4 tane de gözlemci kuruluş CICA'da faaliyet göstermektedir. Şimdi Asya dediğimiz zaman- mesela Orta Doğu'da Mısır da CICA üyesi- CICA üyesi olabilmesi için Asya'da küçük de olsa mutlaka bir topağı olması ge-

rekir ülkenin. Dolayısıyla Orta Doğu'da Mısır da – çok kişi bunu sorguluyor Mısır da üye diye- Asya'da toprağı olduğu için Mısır da CICA'da üyedir. Bir de CICA'nın başka bir özelliğı, uluslararası alanda birbirlerini tanımayan, birbirleriyle bir araya gelmeyecek ülkeler dahi bizim üyemizdir. İran da üyedir, İsrail de üyedir. Bu iki ülkenin Birleşmiş Milletler dışında bir araya geldiğı tek kuruluş CICA'dır. ve icabında birbirlerini tanımamakla birlikte alınana kararlara, konsensusa katılmaktadırlar.

Şimdi, hangi alanlarda faaliyet gösterir onu kısaca açıklamak istiyorum. 2004 tarihindeki bakanlar toplantısında CICA'nın güven artırıcı önlemleri olarak 5 alan tespit edilmiştir. Birincisi, siyasi- askeri güven artırıcı önlemler, ikincisi ekonomik güven artırıcı önlemler, üçüncüsü çevre ile ilgili güven artırıcı önlemler, dördüncüsü insani boyutla ilgili güven artırıcı önlemler, beşincisi de yeni tehditler ve sınamalar konusunda yapılan faaliyetleri öngören güven artırıcı önlemlerdir. Özellikle, eğer sıradan gitmek gerekirse, maalesef bu konuda en yavaş ilerleme siyasi ve askeri güven artırıcı önlemlerde gerçekleşmiştir. Bunun nedeni de CICA ülkelerinin, Asya'nın yapısı icabı güvenlik algılamalarının birbirlerinden çok farklı olmasıdır. Yine bazı ülkeler siyasi ve askeri alanlardaki güven artırıcı önlemlerin kendi ikili ilişkilerini etkilemesinden ve kendi güvenliklerini zedelemesinden çekinmektedirler.

Daha önce AGİT'te görev yapmış bir kişi olarak, AGİT içinde güven artırıcı önlemlerin ne derece uzun sürelerle ve ne kadar büyük güçlüklerle gerçekleştirilebileceğinin yakın bir tanığıyım. Dolayısıyla CICA içinde askeri ve siyasi alandaki güven artırıcı önlemlere geçilebilmesi, özellikle Türk dönem başkanlığı sırasındaki tüm çabalara rağmen, ancak bir takım mütevazı sonuçlar vermiştir. Sıralamak gerekirse şu anda kabul edilen –o da ancak gönüllülük esasına göre kabul edilen- güven artırıcı önlemler: askeri kuruluşlara davet ve askeri kuruluşların ziyareti, askeri nitelikli spor ve kültürel faaliyetlere davet, üst düzeyli askeri kişilerin biyografilerinin CICA Sekreteryası'nın güvenli ortamında bildirimini, CICA ülkelerinin silahsızlanma konusundaki anlaşmalarının birbirlerine bildirimleridir. Görüleceği üzere, AGİT'in güven artırıcı önlemlerine nazaran- askeri alandaki- CICA'nın önlemleri son derece mütevazidir ve bunlar da ancak gönüllülük esasına göre kabul edilebilmiştir. Bir ülke ancak istediği takdirde bu bilgileri diğer ülkelere vermektedir. Buna karşılık, güven artırıcı önlemler açısından en fazla mesafe kat ettiğimiz konu ekonomik güven artırıcı önlemler alanındadır. Burada, belki CICA alanında değil, dünyanın diğer uluslararası kuruluşlarında da bir yenilik olan küçük ve orta ölçekli kuruluşların birbirleriyle ilişki kurmalarını sağlayan CICA İş Forumu'dur. Daha önce Bangkok'ta Tayland'ın girişimiyle başlamıştır; sonra İstanbul'da ve Rusya'da olmak üzere üç ayrı toplantı yapılmıştır. Bu toplantılarda yalnız devletler değil, üye ülkelerin küçük ve orta ölçekli işletmelerinin temsilcileri de yer almaktadır. Kendi sunuşlarını toplantıda yaptıktan sonra kendi aralarında ikili toplantılarla bir ölçüde iş bağlamaktadırlar. Bu gerçekten CICA'nın ekonomi alanında gerçekleştirdiği büyük bir yeniliktir. Aynı zamanda ekonomi alanında ulaşım çok önemli bir rol oynamaktadır. Ulaşımın güvenliği ve ulaşımın kolaylaştırılması konusunda çeşitli uzman toplantıları düzenlenmiştir ve amaç ipek yolu zerinde etkili bir ulaşım sisteminin sağlanmasıdır. Başka bir olumlu gelişme çevresel alandaki güven artırıcı önlemlerde sağlanmıştır. Özellikle iklim değişiklikleri ve çölleşmeyle savaş alanında önemli toplantılar gerçekleştirilmiştir, ki bir tanesi Moğolistan'da, ikincisi Türkiye'de Konya'da gerçekleştirilmiştir, ve çölleşmeyle savaş konusunda ilk defa Konya'da bu yıl içinde önemli bir merkez açılacaktır. Bir Türk girişimi ama aynı zamanda bir CICA faaliyeti olarak gerçekleşmiştir. İnsani boyut alanında özellikle demokratikleşme konularında önemli toplantılar düzenlenmiştir. CICA ülkelerindeki demokratikleşme ne şekilde gerçekleşir- uzmanlar gelmiştir, milletvekilleri gelmiştir Astana'daki toplantıya. Bir de, gençler arası ilişkilerin düzenlenmesi için gençlik toplantıları, gençlik forumları düzenlenmiştir. Şu anda da kabul edilmek üzere olan bir gençlik konseyi, kısa bir süre sonra Kazakistan'ın inisiyatifiyle işbaşı yapacaktır. Burada, gençlerin temsilcisi olacak üye ülkeler gerek devlet kuruluşlarından, gerek bir takım özel kuruluşlardan belli sayıda gençleri bu konseye göndereceklerdir. CICA'nın en önemli alanlarından bir tanesi de yeni tehditler ve sınamalarla savaş konusundaki güven artırıcı önlemlerdir. Bu konuda başta terörizmle mücadele konusu gelmektedir. Bu sırada terörizmle mücadele konusunda en önemli toplantılar Türkiye'de yapılan terörle müca-

dele uzmanlar toplantısı olmuştur. Daha sonra bu konuda bir takım seminerler gerçekleştirilmiştir. Fakat belki en somut konu CICA çerçevesinde terörizmle mücadele konusunda bir "Action Plan", Eylem Planı hazırlanmaktadır. Bu konuda ben bizzat Birleşmiş Milletler'le ilgili yetkili Birleşmiş Milletler temsilcileriyle temaslarda bulundum. Onların da katkılarıyla özellikle terörizmin ortaya çıkardığı nedenler, bunların giderilmesi, her devletin terörizmle savaşta yapmaları gereken unsurlar ve bu alanda devletlerin birbirleriyle ilişkileri, sınır güvenliği vs. konularında Birleşmiş Milletler Terörle Mücadele Eylem Planı çerçevesinde bir CICA eylem planı hazırlanmaktadır. Yine, bunun uygulanması konusunda INTERPOL ile büyük bir işbirliği içindeyiz. Bizzat INTERPOL'da görüşmeler yapıp bunun uygulanmasının en şekilde olacağını ele aldık. Yine yeni tehditler ve sınamalar alanında en önemli konulardan bir tanesi de yasadışı göçler alanında alınacak tedbirlerdir. Bu konuda Uluslararası Göç Örgütü'nden uzmanlar vasıtasıyla Ankara'da bir toplantı gerçekleştirilmiş olup Uluslararası Göç Örgütü'nden yakın bir işbirliği halinde sorunun çözümüne CICA çalışmaktadır.

Şimdi, bu faaliyetleri yaptıktan sonra, tabii en önemli konulardan bir tanesi Afganistan konusudur. Afganistan CICA'nın en önemli ülkelerinden bir tanesidir. Ve terörle mücadele, daha doğrusu yeni tehditler ve sınamalarda mücadele güven artırıcı önlemler

alanında Afganistan koordinasyon mekanizmasına sahiptir, "Co-Coordinator" olarak görev yapmaktadır. Bu vesileyle CICA, İstanbul Süreci'nin önemli bir parçasıdır; İstanbul sürecinin bütün toplantılarına aktif bir şekilde katılmaktadır. Aynı zamanda yine Afganistan'ın ekonomik gelişmesiyle ilgili işbirliği alanında yürütülen RECCA adı verilen kuruluşlarda CICA aktif bir şekilde yer almaktadır. Afganistan çok önemli bir üyemizdir; Afganistan'ın sorunları CICA içinde geniş ölçüde, genel teknik düzeyde, gerek üst düzeyli bakanlar toplantıları ve zirvelerde dile getirilmektedir. CICA bu görevi yaparken tabii diğer uluslararası örgütlerle de yakın işbirliği halindedir. Birleşmiş Milletler'de CICA gözlemcidir. Her yıl bizzat Birleşmiş Milletler Genel Kurul toplantılarına katılıp, Birleşmiş Milletler faaliyetleri içinde aktif yer almaktadır. Bu arada, CICA'da gözlemci olan kuruluşlar, Birleşmiş Milletler, AGİT, Arap Ligi ve TÜRKPA, yani Tükçe Konuşan Ülkeler Parlamenterler Asamblesi en son CICA'da gözlemci olarak yer almıştır. Ayrıca, İktisadi İşbirliği Teşkilatı (ECO), Avrasya Ekonomik Teşkilatı ile de "Memorandum of Understanding" imzalanmıştır ve bunlarla yakın işbirliği yapılmaktadır.

Çok kısaca Sekreteryaya'ya değineyim. Sekreteryaya Almatı'dedir. İlke olarak, CICA'nın dönem başkanı ülke Sekreteryaya'ya İcra Direktörü olarak kendi Büyükelçisini atamaktadır. Dolayısıyla, Türk dönem başkanlığı sırasında, 2010-2014 yılları arasında, CICA

İcra Direktörü olarak ben görev yaptım. Bu görevi 21 Mayıs 2014'te Şangay'da yapılacak zirvede, Çin'in atayacağı yeni dönem başkanı bir büyükelçiye devredeceğim. Tabii bu arada Çin'in de bundan sonraki dönem başkanı olması CICA'ya mutlaka çok önemli kazanımlar sağlayacaktır. Zira, ülkenin en bölgenin değil, dünyanın sayılı büyük ülkelerinden olan Çin, ümit ediyorum ki, dönem başkanlığı sırasında CICA'ya büyük katkılarda bulunacaktır. Ve başta Kazakistan tarafından başlatılan, Türkiye tarafından devam edilen CICA dönem başkanlığı süreci Çin'in dönem başkanlığı sırasında da bir takım gelişmelere yol açacaktır.

Şimdi, bir takım olumlu katkılarda bulundum; yalnız tabii CICA'nın kapasitelerini, açık söylemek gerekirse, çok fazla abartmamak gerekir. Ne değildir CICA? Belki tartışmakta da yarar var. Bir kere maalesef CICA henüz uluslararası bir örgüt değildir. Tabii, uluslararası örgütün bir takım öğelerine sahiptir, faaliyetleri de aynen bir uluslararası örgüt gibi devam etmektedir; ama resmen bir uluslararası örgüt halinde konuşlanmamıştır. Sayın Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in üzerinde durduğu ve en üst forumlarda ileri sürdüğü bir amaç CICA'nın en kısa zamanda tam teşekküllü bir örgüt haline dönüşmesidir. Bunun da ilk adımı Kazakistan hükümetinin katkısıyla CICA Sekreteryası'nın şu anda görev yaptığı Almatı'den başkent Astana'ya taşınmasıdır. Bu, Sekreteryası'nın gerek Kazak devlet yetkililerinden, gerek CICA üyesi diğer ülkelerin büyükelçileriyle daha sık temas sağlamasını sağlayacak ve belki AGİT'teki Daimi Konseyi gibi Astana'da CICA Büyükelçilerininin Daimi Konseyi'nin oluşmasına imkan verecektir. CICA'ya uygun bulunduğu bir anda- ki bu yıl gerçekleşeceğini sanıyorum- CICA Sekreteryası, belki bizim dönemimize yetişmeyecek; ama Çin döneminde Astana'ya yerleşecek ve CICA'nın bir örgüt haline dönüşmesinde önemli bir adım bu şekilde atılmış olacaktır. İkincisi, CICA ne değildir sorusuna cevap olarak, maalesef CICA'nın AGİT benzeri bir çatışmaları önleme merkezi, başlayan çatışmaları durdurma mekanizması ve biten çatışmalar hakkında rehabilitasyon unsurları yoktur. Zaten, böyle bir imkana sahip olsa tam örgüt olurdu. Yine CICA'nın başka büyük eksikliği, insani boyut alanında, insan hakları konusunda, kendi ülkesini eleştirecek, kendi üye ülkelerini eleştirecek ve icabında yaptırımlarda bulunacak AGİT benzeri bir mekanizması yoktur. Bu tabii CICA'nın bu aşamasında pek mümkün gözüküyor çünkü bütün kararlar konsensusla alınırken Asya içindeki ülkelerin bu şekilde içişlerini ilerideki örgütün müdahale etmesine yol açacak bir takım imkânları tanıması bu aşamada maalesef fazla gerçekçi görülmemektedir. Bu arada bir anımı nakletmek isterim. Ankara'ya gelmeden birkaç gün önce bir üye ülkenin insan hakları örgütünden bir mektup aldım, bizzat bana hitap ediyor. Onda bağlı bulunduğu ülkenin insan hakları ihlallerini sıralamış, bunun benim vereceğim demeçle kınanmasına ve bu üyenin, CICA'dan, CICA üyeliğinden çıkarılmasını talep ediyor. Bunu ancak ben Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri falan olmam halinde kullanabileceğim bir takım yetkileri CICA İcra Direktörü'nden bazı ülkeler talep ediyor. Tabii, maalesef, CICA bu aşamaya henüz gelmedi. Ama dediğim gibi, şimdiye kadar yapılanlar dahi

sıfırdan başlayan Asya'daki örgütlenme konusunda ihmal edilmeyecek kadar önemli gelişmelerdir. Başlangıca dönersem, CICA'yı kuran Kazakistan'dır, Kazakistan'ın Cumhurbaşkanı Sayın Nazarbayev'dir. Hangi ülke dönem başkanı olursa olsun görevini yaparken Kazakistan'la işbirliği yapma durumunda ve Kazakistan'ın isteklerini öncelikle ele almak durumundadır. Kazakistan'ın CICA'yı kurması yalnız etrafında güvenli bir çember oluşturmaktan öte, Sayın Nazarbayev'in büyük bir devlet adamı düşüncesiyle bütün Asya'yı bütün merteye bir araya getirme projesidir ve bunda da adım adım başarılı olunmaktadır.

Ben belki epeyi uzun konuştum, sözlerimi burada kesmek istiyorum ama örgütümle ilgili herhangi sorunuz olursa cevap vermeye hazırım. Teşekkür ederim.

